Επιθεώρηση Δημοσίου & Διεθνούς Δικαίου

Φοιτητικό Επιστημονικό Περιοδικό Δημοσίου & Διεθνούς Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΤΕΥΧΟΣ 1 | ΕΤΟΣ Α΄ | ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

ΑΡΘΡΟ

Crimmigration: Η Ελλάδα ως παγκόσμιο αντιπαράδειγμα

Συμεών Βλαχάκης[1]

Abstract. Η παρούσα μελέτη εξετάζει το φαινόμενο του *crimmigration*, τη συστηματική σύγκλιση μεταναστευτικής πολιτικής, δικαίου ασύλου και ποινικού δικαίου και την ενίσχυση των μηχανισμών ποινικοποίησης, μέσα από τρεις πρόσφατες νομοθετικές πρωτοβουλίες που απασχόλησαν τη δημόσια συζήτηση: την προσωρινή αναστολή της υποβολής αιτήσεων ασύλου για αφίξεις από τη Βόρεια Αφρική, την ποινικοποίηση της παράτυπης παραμονής και τις διοικητικές κυρώσεις για μη κυβερνητικές οργανώσεις μετά την άσκηση ποινικής δίωξης κατά μέλους τους. Η νομιμότητα των ρυθμίσεων αξιολογείται υπό το πρίσμα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων και υπό το φως του ενωσιακού και συνταγματικού δικαίου. Υποστηρίζεται ότι οι εξεταζόμενες ρυθμίσεις εντάσσονται σε μια ευρύτερη δικαιοπολιτική μετάβαση από ένα μοντέλο ανθρωποκεντρικό και προστατευτικό, σε ένα πλαίσιο ασφάλειας, ποινικής καταστολής και κρατικής «υπαρξιακής» κρίσης, γεγονός που εγείρει ζητήματα συμβατότητας με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας και τις θεμελιώδεις συνταγματικές εγγυήσεις. Η ελληνική περίπτωση αναδεικνύεται έτσι ως ένα ιδιαίτερα έντονο αρνητικό παράδειγμα της λογικής του *crimmigration*.

---

[1] Ο Συμεών Βλαχάκης είναι Προπτυχιακός Φοιτητής της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Πίνακας περιεχομένων

Το φαινόμενο του "crimmigration"..... 34

Το crimmigration στη χώρα μας 36

Η αναστολή υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου 37

Το άρθρο 79 του Ν 5218/2025 37

Το δικαίωμα υποβολής αίτησης ασύλου με βάση το διεθνές δίκαιο 38

Η κατάσταση ανάγκης κατά τη Σύμβαση της Γενεύης και το άρθρο 15 της ΕΣΔΑ στη θεωρία και τη νομολογία..... 42

Ποινικοποίηση της μετανάστευσης στην Ελλάδα -ζητήματα εθνικού και διεθνούς δικαίου..... 44

Ο νόμος 5226/2025: Ποινικοποίηση της παράτυπης παραμονής στη χώρα 44

Το νέο άρθρο 24 του Κώδικα Μετανάστευσης – Ποινικοποίηση της ανθρωπιστικής δράσης 48

Συμπεράσματα 52

Βιβλιογραφία..... 54

Νομοθεσία και διεθνή κείμενα 54

Νομολογία 55

Βιβλία, άρθρα, κεφάλαια και εκθέσεις.....55

Το φαινόμενο του "crimmigration"

Παρά την εκτεταμένη επιρροή του στη διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής, το *crimmigration* παραμένει σχετικά άγνωστο τόσο στη δημόσια συζήτηση, όσο και στην ελληνική νομική βιβλιογραφία. Ο όρος προκύπτει ως σύνθεση των λέξεων *crime* (= έγκλημα) και *immigration* (= μετανάστευση). Εμφανίζεται για πρώτη φορά το 2006 στην ξένη βιβλιογραφία από την νομικό Juliet Stumpf,[2] και περιγράφει τη νομική και θεσμική σύζευξη του ποινικού δικαίου με το δίκαιο μετανάστευσης και ασύλου μέσω αφενός, της εισροής στοιχείων του ποινικού δικαίου σε διαδικασίες εισόδου και αφετέρου, της χρήσης του δικαίου αλλοδαπών για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας.[3] Το φαινόμενο του *crimmigration* δεν συνιστά απλή αυστηροποίηση του φαινομένου της μετανάστευσης, αλλά συνειδητή δικαιοπολιτική μετατόπιση, έχουσα τέσσερις βασικές εκφάνσεις: την αυξανόμενη ποινικοποίηση των παραβάσεων του δικαίου μετανάστευσης και ασύλου, την απέλαση των παραβατών ως συνέπεια καταδίκης, την εκτεταμένη χρήση ποινών στερητικών της ελευθερίας με σκοπό την απομάκρυνση και γενικότερα, την αξιοποίηση θεσμών του ποινικού δικαίου σε διοικητικές διαδικασίες.[4] Ενδεικτικά, στη σχετική βιβλιογραφία αναφέρεται η υποχρέωση παράδοσης ταξιδιωτικών εγγράφων, ορισμού εγγυητή ή τόπου διαμονής και η υφ' όρων απόλυση.[5]

Το *crimmigration* έχει διττή στόχευση, προληπτική και κατασταλτική: αφενός, αποσκοπεί στην αποτροπή νέων μεταναστευτικών ροών και αφετέρου στην απέλαση, κράτηση και επιτήρηση όσων βρίσκονται ήδη στην επικράτεια.[6]
Ιστορικά, το *crimmigration* συνδέεται με την απότομη αλλαγή των κοινωνικοοικονομικών και δημογραφικών

---

[2] Juliet Stumpf, "The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign Power," *American University Law Review* 56, no. 2 (2006): 367–419, https://digitalcommons.wcl.american.edu/aulr/vol56/iss2/3/.
[3] Rottem Rosenberg-Rubins, *Crimmigration under International Protection: Constructing Criminal Law as Governmentality* (London: Routledge, 2023), 10 [εφεξής: Rosenberg-Rubins].
[4] *Ibid.,* 11–12.
[5] *Ibid.,* 25.
[6] *Ibid.,* 59–60.

δεδομένων, ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης, της παγίωσης του δυτικού τρόπου ζωής και της σταδιακής διασύνδεσης των εθνών-κρατών σε υπερεθνικό επίπεδο, όπως αποτυπώνεται στο εγχείρημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης.[7] Στο πλαίσιο αυτό, η εθνική ασφάλεια αποκτά αυξανόμενη σημασία στη μεταναστευτική πολιτική και δημιουργούνται αφηγήματα που παρουσιάζουν τον αλλοδαπό ως δυνητικό κίνδυνο.

Κατά αυτόν τον τρόπο, το ποινικό δίκαιο μετατρέπεται σε σύστημα ένταξης και αποκλεισμού, όπως το δίκαιο αλλοδαπών, και οι θεσμοί του χρησιμοποιούνται για τον αποκλεισμό των αλλοδαπών από το κοινωνικό σύνολο.[8] Η χωρική απομόνωση των κέντρων κράτησης ή η υποχρέωση εμφάνισης σε αστυνομικά τμήματα, πρακτικές οι οποίες χρησιμοποιούνται πρωτίστως στο πεδίο της ποινικής καταστολής, αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του συστήματος διαχείρισης της μετανάστευσης σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες.

Το *crimmigration* έχει όμως διπλή λειτουργία: αποβλέπει ταυτοχρόνως στην ταυτοποίηση, κατηγοριοποίηση και διαχείριση των ξένων πληθυσμών. Έτσι, το ποινικό δίκαιο καθίσταται εργαλείο ομαδοποίησης πληθυσμών, ξένων και γηγενών, στη βάση της επικινδυνότητας.[9] Για παράδειγμα, ο εγκλεισμός σε κλειστά κέντρα κράτησης και η λήψη βιομετρικών στοιχείων από τις αστυνομικές δυνάμεις προσβλέπουν στον εποπτικό σκοπό[10].

Η σύγκλιση αυτή είναι εγγενώς αμφίσημη. Στο ποινικό δίκαιο, κριτήριο ένταξης στο κοινωνικό σύνολο συνιστά η συμμόρφωση σε αυτό, η οποία τεκμαίρεται (τεκμήριο αθωότητας). Για τον λόγο αυτό, η ποινική διαδικασία παρέχει στους πολίτες εγγυήσεις, όπως το δικαίωμα υπεράσπισης ή δίκαιης δίκης. Αντιθέτως, στο δίκαιο αλλοδαπών κριτήριο

---

[7] *Ibid.,* 1–5.

[8] Dario Melossi, "The Connections between Migration, Crime and Punishment: Historical and Sociological Questions," στο *Controlling Immigration Through Criminal Law: European and Comparative Perspectives on 'Crimmigration'*, επιμ. Gian Luigi Gatta, Valsamis Mitsilegas και Stefano Zirulia (Oxford: Hart Publishing, 2021), 82–83.

[9] Rosenberg-Rubins, 106–107.

[10] *Ibid.,* 59-60, 109–110.

ένταξης είναι η ιθαγένεια. Ο αλλοδαπός, ως μη έχων την ιθαγένεια, τεκμαίρεται ότι δεν ανήκει στο σύνολο των πολιτών.[11] Ωστόσο, με την προοδευτική εισροή του ποινικού δικαίου σε ζητήματα μετανάστευσης και ασύλου, ο αλλοδαπός αποκτά δικαιώματα όμοια με εκείνα των πολιτών, όπως το δικαίωμα υπεράσπισης, αντίθετα προς τη διαχωριστική λογική του δικαίου αλλοδαπών. Παράλληλα, εξακολουθεί να μην απολαμβάνει της πλήρους προστασίας του ποινικού δικαίου παρά την προστατευτική λογική του, καθώς η μεταναστευτική ιδιότητα λειτουργεί ως προκαταρκτικός δείκτης επικινδυνότητας. Δημιουργείται έτσι ένα καθεστώς «ημι-νομιμότητας», στην οποία το κράτος επιχειρεί να τοποθετήσει ορισμένους αλλοδαπούς εκτός της πολιτικής κοινότητας, ενώ ταυτόχρονα υποχρεούται να τους αναγνωρίσει ως φορείς δικαιωμάτων.[12] Στην ακραία του μορφή το σχήμα προσεγγίζει τη λογική ενός «ποινικού δικαίου του εχθρού» *(enemy criminal law),* με μειωμένες εγγυήσεις και αυξημένη καταστολή για όσους κατασκευάζονται ως «ξένοι» ή «επικίνδυνοι»,[13] δημιουργώντας ένα ποινικό σύστημα δύο ταχυτήτων.[14]

Το crimmigration στη χώρα μας

Στην Ελλάδα, το φαινόμενο έχει ιστορικό βάθος, ως αποτέλεσμα της πληθώρας προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών, οι οποίες εκτείνονται χρονικά από την πτώση του αλβανικού κομμουνιστικού καθεστώτος το 1991 έως την προσφυγική κρίση κατά την περίοδο του εμφυλίου στη Συρία.[15] Κατά το διάστημα αυτό σημειώθηκαν, βεβαίως,

[11] *Δες παραπάνω: υπ.* 1, 399–402.

[12] Rosenberg-Rubins, 75–76.

[13] Filippos Kourakis, "Criminalizing Solidarity, Regulating the Enemy: Analyzing the Criminalization of Migrant Solidarity through 'Enemy Under-Criminalization' in Greece," *Theoretical Criminology*, OnlineFirst (08.10.2025): 3–4, https://doi.org/10.1177/13624806251376628 [εφεξής: Kourakis].

[14] Rosenberg-Rubins, 72-76.

[15] Nikolaos Chatzinikolaou, "Crimmigration in Greece: A Story of Exceptional Derogations from the Rule of Law within a Permanent Situation of Emergency," στο *Controlling Immigration Through Criminal Law: European and Comparative Perspectives on 'Crimmigration'*, επιμ. Gian Luigi Gatta, Valsamis Mitsilegas και Stefano Zirulia (Oxford: Hart Publishing, 2021), 167–172.

σημαντικές διακυμάνσεις. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί η παράτυπη είσοδος, η οποία το 1991 τυποποιούταν ως πταίσμα, αναβαθμίστηκε το 2005 σε πλημμέλημα και έκτοτε αποτελεί αντικείμενο διαδοχικών αυστηροποίησεων και αυξήσεων της προβλεπόμενης ποινής.[16] Κοινά χαρακτηριστικά όλων των περιόδων αποτελούν η αντιμετώπιση των μαζικών παράτυπων εισόδων ως «συνθήκης εκτάκτου ανάγκης», η κρατική αδυναμία αντιμετώπισης του φαινομένου μέσω διοικητικών διαδικασιών, η διαρκής αυστηροποίηση των νομικών πλαισίων και η μονιμοποίηση των «έκτακτων» ρυθμίσεων.[17] Πέραν τούτων, στη διεύρυνση του crimmigration συνέβαλαν, μεταξύ άλλων, η οικονομική κρίση του 2009 και η άνοδος του εθνικισμού τόσο στο κοινοβουλευτικό όσο και στο κοινωνικό πεδίο.[18]

Παρά ταύτα, παραμένει επίκαιρο, όπως ανέδειξαν οι πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις που εισήχθησαν με τους Ν 5218/2025, 5226/2025 και 5275/2026. Οι τελευταίες θέτουν σημαντικούς προβληματισμούς σχετικά με τη συμβατότητα του *crimmigration* με τις υποχρεώσεις της Πολιτείας και καθιστούν τη χώρα μας παγκόσμιο αντιπαράδειγμα εξάρτησης στο ποινικό δίκαιο για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών και προσφυγικών εισόδων, ως υποκατάστατου διοικητικής αποτελεσματικότητας και συνεκτικής μεταναστευτικής πολιτικής.

Η αναστολή υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου Το άρθρο 79 του Ν 5218/2025

Η αναστολή υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 2020, ως απάντηση στα επεισόδια που σημειώθηκαν στον ποταμό Έβρο.[19] Πιο πρόσφατα, χρησιμοποιήθηκε για την αντιμετώπιση των αυξανόμενων μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών από τη Βόρεια Αφρική (κυρίως τη Λιβύη) προς την Κρήτη. Το άρθρο

[16] *Ibid.*, 168–169.
[17] *Ibid.*, 167.
[18] *Ibid.*, 169–170.
[19] Ν 4681/2020, «Κύρωση της από 10.2.2020 Π.Ν.Π. […] και της από 2.3.2020 Π.Ν.Π. "Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου" […]», ΦΕΚ Α΄ 74/27.03.2020.

79 του Ν 5218/2025 προβλέπει πλήρη αναστολή του δικαιώματος υποβολής αίτησης χορήγησης ασύλου για διάστημα τριών μηνών και άμεση απέλασή χωρίς καμία διαδικασία αξιολόγησης για όσους εισέρχονται δίχως τις νόμιμες διατυπώσεις.[20]

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον, ωστόσο, παρουσιάζει η αιτιολογική έκθεση της τροπολογίας, στην οποία γίνεται λόγος για *«κατάσταση ανάγκης»*, για αφίξεις ατόμων *«στερούμενων προσφυγικού προφίλ»* και για *«οργανωμένη εργαλειοποίηση των διαρκώς αυξανόμενων μεταναστευτικών ροών»*, η οποία *«απειλεί την ασφάλεια και την κοινωνική σταθερότητα της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης».*[21] Η αιτιολογική έκθεση αναγνώρισε επίσης ανεπάρκεια των υφιστάμενων υποδομών στην Κρήτη και υποστήριξε ότι η κατάσταση δεν μπορούσε να αντιμετωπιστεί με πρόσθετους πόρους.[22] Ως νομικά ερείσματα ανέφερε -μεταξύ άλλων- τα άρθρα 8, 9, 32 και 33 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, καθώς και το άρθρο 15 της ΕΣΔΑ.[23]

Το δικαίωμα υποβολής αίτησης ασύλου με βάση το διεθνές δίκαιο

Κομβικής σημασίας για την σκιαγράφηση του δικαιώματος στο άσυλο είναι η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.[24] Θεμέλιο αυτής αποτελεί το άρθρο 33 παρ. 1, το οποίο απαγορεύει την επαναπροώθηση ή απέλαση πρόσφυγα σε κράτος, όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία του για λόγους που περιοριστικά αναφέρονται στη Σύμβαση (θρησκεία, εθνικότητα κ.ά.).[25] Η ιδιότητα του πρόσφυγα έχει αναγνωριστικό και όχι συστατικό χαρακτήρα. Συνεπώς, η προστασία πρέπει πρακτικά να καταλαμβάνει και

[20] Ν 5218/2025, άρθρο 79, ΦΕΚ Α΄ 125/14.07.2025.

[21] Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, *Αιτιολογική έκθεση στην τροπολογία 375/20: Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου* (Αθήνα, 09.07.2025), 4, 8 [εφεξής: Αιτιολογική έκθεση].

[22] *Ibid.*, 5.

[23] *Ibid.*, 8.

[24] Εφεξής: Σύμβαση της Γενεύης.

[25] Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων, Γενεύη, 28.07.1951, άρθρο 33 παρ. 1, κυρωθείσα με το Ν.Δ. 3989/1959 [εφεξής: Σύμβαση της Γενεύης].

τον αιτούντα έως ότου κριθεί αν πληροί τις προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας.[26] Εκτός από την ανωτέρω απαγόρευση, η αρχή της μη-επαναπροώθησης *(non-refoulement)* επιβάλλει στα συμβαλλόμενα Κράτη την υποχρέωση δημιουργίας ενός αποτελεσματικού και δίκαιου συστήματος αξιολόγησης των αιτήσεων χορήγησης ασύλου.[27] Όπως τονίζει η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), ο κίνδυνος δίωξης θα πρέπει πάντοτε να διαπιστώνεται από κατάλληλα κρατικά όργανα σε ατομική βάση.[28] Η δε εξαίρεση του άρθρου 33 παρ. 2 αφορά πάντοτε συγκεκριμένο πρόσφυγα που συνιστά κίνδυνο για την ασφάλεια της κοινότητας και δεν θεμελιώνει καθολική, συλλογική αναστολή της εξέτασης.[29] Εξ αυτού προκύπτει ότι το άρθρο 33 παρ. 1 εφαρμόζεται και σε καταστάσεις μαζικής εισόδου ξένων πολιτών, οι οποίες δε δύνανται να δικαιολογήσουν μαζικές απελάσεις.[30]

Στην ΕΣΔΑ, η υποχρέωση μη επαναπροώθησης απορρέει από το άρθρο 3, το οποίο απαγορεύει τα βασανιστήρια και την εξευτελιστική μεταχείριση,[31] όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι το πρόσωπο αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο απαγορευμένης μεταχείρισης.[32] Κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), η απαγόρευση της εξευτελιστικής μεταχείρισης και η

---

[26] Walter Kälin, Martina Caroni και Lukas Heim, "Article 33, para. 1 (Prohibition of Expulsion or Return ('Refoulement'))," στο *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol: A Commentary*, επιμ. Andreas Zimmermann, Terje Einarsen και Franziska M. Herrmann (Oxford: Oxford University Press, 2024), 1533–1534.

[27] Walter Kälin, Martina Caroni και Lukas Heim, "Article 33, para. 1 (Prohibition of Expulsion or Return ('Refoulement'))," στο *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol: A Commentary*, επιμ. Andreas Zimmermann, Terje Einarsen και Franziska M. Herrmann (Oxford: Oxford University Press, 2024), 1533–1534.

[28] UNHCR Executive Committee, *Conclusion No. 100 (LV): International Cooperation and Burden and Responsibility Sharing in Mass Influx Situations* (Geneva: UNHCR, 2004).

[29] *Δες παραπάνω: υπ.* 17, 1535–1537.

[30] *Ibid.*

[31] *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,* Ρώμη, 04.11.1950, κυρωθείσα με το ν.δ. 53/1974, άρθρο 3.

[32] *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. προσφυγής 14038/88, απόφαση της 07.07.1989, παρ. 91.

υποχρέωση της μη-επαναπροώθησης[33] δεν επιδέχονται καμία απόκλιση, ούτε για λόγους εθνικής ασφαλείας.[34] Επιπρόσθετα, το άρθρο 4 του 4ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ απαγορεύει τις μαζικές απελάσεις,[35] υπό την έννοια ότι επιτρέπονται μόνο μετά την απαραίτητη, εξατομικευμένη και αντικειμενική αξιολόγηση κάθε αίτησης, όπως επιτάσσει το διεθνές δίκαιο.[36] Το Πρωτόκολλο, αν και δε δεσμεύει την Ελλάδα, αποτυπώνει τη γενικότερη αποδοκιμασία του διεθνούς καθεστώτος προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τις μαζικές κι αυθαίρετες απελάσεις.

Στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το δικαίωμα ασύλου κατοχυρώνεται ρητώς στο άρθρο 18 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ενώ το άρθρο 19 απαγορεύει την απομάκρυνση προς κράτος όπου υπάρχει σοβαρός κίνδυνος θανατικής ποινής, βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης.[37] Σε ουσιαστικό επίπεδο, το προστατευτικό πλαίσιο του Χάρτη είναι εν μέρει ευρύτερο εκείνου της ΕΣΔΑ: το άρθρο 18 κατοχυρώνει ρητά δικαίωμα στο άσυλο, το οποίο δεν προβλέπεται αυτοτελώς στην ΕΣΔΑ,[38] ενώ το άρθρο 19 ενσωματώνει τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ και παρέχει τουλάχιστον ισοδύναμη προστασία.[39] Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη είναι στενότερο ratione materiae, καθώς οι διατάξεις του δεσμεύουν τα κράτη-

[33] *Ibid.*
[34] Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, *Επεξηγηματικό σημείωμα: Η αναστολή της υποβολής αιτήσεων ασύλου και η παραβίαση του διεθνούς δικαίου* (Αθήνα: ΕΕΔΑ, 2025), 17–18 [εφεξής: ΕΕΔΑ 2025].
[35] Πρωτόκολλο υπ' αριθ. 4 στην ΕΣΔΑ, Στρασβούργο, 16.09.1963, άρ. 4 — μη κυρωθέν από την Ελλάδα· European Court of Human Rights, *Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to the European Convention on Human Rights* (Strasbourg: Council of Europe, 2025), παρ. 6–9.
[36] Clara Bosch March, "Exploring the (Absolute?) Nature and Scope of Application of Article 4 of Protocol No. 4 ECHR: N.D. and N.T. v Spain as a Case-Study," European Convention on Human Rights Law Review 6, no. 4 (2025): 496–497, https://doi.org/10.1163/26663236-bja10145.
[37] Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Στρασβούργο, 12.12.2007, άρθρα 18-19, ΕΕ C 202 της 7.6.2016. [εφεξής ΧΘΔΕΕ].
[38] European Court of Human Rights, *Guide on the Case-Law of the European Convention on Human Rights: Immigration* (Strasbourg: Council of Europe, 2026), 27.
[39] Ευρωπαϊκή Ένωση, *Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, C 303 02 (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2007), 8.

μέλη, μόνο όταν εκείνα προβαίνουν σε εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου, σύμφωνα με το άρθρο 51.[40] Τέλος, η υποχρέωση των κρατών-μελών να θεσπίζουν σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης θεσμικά πλαίσια απορρέει και από το άρθρο 78 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).[41]

Με βάση τα ανωτέρω, η χώρα μας έχει υποχρέωση να παρέχει ένα αποτελεσματικό και αντικειμενικό σύστημα υποβολής αιτημάτων χορήγησης ασύλου, να διευκολύνει την πρόσβαση σε αυτό,[42] και να μη θεσπίζει μέτρα, τα οποία παραβιάζουν το καθήκον μη-επαναπροώθησης και απαγόρευσης των μαζικών απελάσεων.[43] Επομένως, η πλήρης αναστολή του δικαιώματος υποβολής αιτήσεως χορήγησης ασύλου και η επιστροφή χωρίς καταγραφή αντίκεινται στην εξατομικευμένη εξέταση που απαιτεί το διεθνές και ενωσιακό δίκαιο. Εγείρουν, επομένως, σοβαρό ζήτημα ασυμβατότητας με το άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης, τα άρθρα 3 ΕΣΔΑ και 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 4, καθώς και τα άρθρα 18 και 19 του Χάρτη.[44]

Η ασυμβατότητα δεν εξαρτάται από το αν οι αφιχθέντες θα αναγνωριστούν τελικά ως πρόσφυγες. Η διαδικαστική πρόσβαση είναι ακριβώς το μέσο με το οποίο διαχωρίζονται οι βάσιμες από τις αβάσιμες αιτήσεις και εντοπίζεται ο κίνδυνος επαναπροώθησης. Η εκ των προτέρων αναφορά σε πρόσωπα *«στερούμενα προσφυγικού προφίλ»* δεν μπορεί να υποκαταστήσει αυτή την κρίση.[45] Ακόμη και αν ένα κράτος επιδιώκει ταχεία εξέταση ή εφαρμόζει ειδικές συνοριακές διαδικασίες, οφείλει να διατηρεί πραγματική δυνατότητα καταγραφής, ενημέρωσης, προσωπικής ακρόασης

[40] ΧΘΔΕΕ, άρθρο 51 παρ. 1· María-Teresa Gil-Bazo, "The Charter of Fundamental Rights of the European Union and the Right to Be Granted Asylum in the Union's Law," *Refugee Survey Quarterly* 27 (3) (2008): 36, https://doi.org/10.1093/rsq/hdn044.
[41] Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), άρθρο 78 παρ. 1, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, Λισαβόνα, 13.12.2007, κυρωθείσα με τον Ν. 3671/2008 (ΦΕΚ Α΄ 129/3.7.2008), ενοποιημένη απόδοση ΕΕ C 202 της 7.6.2016.
[42] ΕΕΔΑ 2025, 17-18.
[43] *Ibid.*
[44] *Ibid.*
[45] *Ibid.*, 19, 25, 30.

και αποτελεσματικής προσφυγής πριν από μη αναστρέψιμη απομάκρυνση.[46]

Η κατάσταση ανάγκης κατά τη Σύμβαση της Γενεύης και το άρθρο 15 της ΕΣΔΑ στη θεωρία και τη νομολογία

Η αναστολή υποβολής αιτημάτων χορήγησης ασύλου βρήκε νομικό έρεισμα σε άρθρα της ΕΣΔΑ και της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, τα οποία προβλέπουν εξαιρέσεις από το σύστημα προστασίας. Το άρθρο 8 της Σύμβασης της Γενεύης προβλέπει την απαλλαγή από έκτακτα μέτρα που λαμβάνονται κατά πολιτών συγκεκριμένου κράτους λόγω της ιθαγένειάς τους.[47] Πρόκειται για εσφαλμένη εφαρμογή της διάταξης, καθώς όχι μόνο δεν πληρούται το πραγματικό της, αλλά δεν παρέχει τη δυνατότητα αναστολής της διαδικασίας ασύλου, όπως διαπιστώνει και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου[48] (εφεξής ΕΕΔΑ).[49]

Από την άλλη, το άρθρο 9 της Σύμβασης επιτρέπει τη λήψη προσωρινών έκτακτων μέτρων σε καιρό πολέμου ή άλλων σοβαρών και εξαιρετικών περιστάσεων. Η διάταξη αναφέρεται πάντοτε σε ατομική περίπτωση και επιτρέπει τη διατήρηση του μέτρου, μέχρι να διαπιστωθεί υπέρ του συγκεκριμένου προσώπου ανάγκη παροχής διεθνούς προστασίας.[50] Σε καμία περίπτωση, επομένως, δεν επιτρέπει τη λήψη μέτρων, τα οποία οδηγούν αδιακρίτως σε καθολική

---

[46] *Ibid.*, 8, 18, 23-29.
[47] Σύμβαση της Γενεύης, άρθρο 8.
[48] Οι γνωμοδοτήσεις και εκθέσεις της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), μολονότι δεν είναι δεσμευτικές, διαθέτουν ιδιαίτερη θεσμική βαρύτητα για την αξιολόγηση της συμμόρφωσης της χώρας μας με το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η βαρύτητά τους ερείδεται στην ιδιότητά της ΕΕΔΑ ως ανεξάρτητου συμβουλευτικού οργάνου της Ελληνικής Πολιτείας και στη διαπίστευσή της με καθεστώς Α΄ από την αρμόδια διεθνή Υποεπιτροπή Διαπίστευσης του ΟΗΕ, γεγονός που πιστοποιεί την πλήρη συμμόρφωσή της προς τις Αρχές των Παρισίων. Βλ. Ν 4780/2021, άρθρα 10–12, ΦΕΚ Α΄ 30/28.2.2021· Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), «ΕΕΔΑ, το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας», https://www.nchr.gr/eeda.html.
[49] ΕΕΔΑ 2025, 15.
[50] Σύμβαση της Γενεύης, άρθρο 9.

στέρηση του δικαιώματος στο άσυλο. Επιπροσθέτως, η εφαρμογή της διάταξης φαίνεται να προσκρούει στην έννοια της «εθνικής ασφάλειας», η οποία περιλαμβάνει γεγονότα που θίγουν την πολιτική ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα, τους θεμελιώδεις θεσμούς και τη λειτουργία του Κράτους ή της Κυβέρνησης.[51] Ταυτόχρονα, ως «σοβαρές και εξαιρετικές περιστάσεις» κατανοεί κανείς γεγονότα, τα οποία προσεγγίζουν την ένοπλη σύρραξη.[52] Ο συνδυασμός των δύο καθιστά σαφές ότι οι δύο όροι δεν ταυτίζονται με κάθε αυξημένη πίεση στα συστήματα υποδοχής. Παρά την αντικειμενική αύξηση των ροών νότια της Κρήτης, μία τέτοια κατάσταση δεν θίγει ουσιωδώς τις νευραλγικές δομές του ελληνικού κράτους, ούτε τη ζωή της κοινότητας.

Αντίστοιχα, το άρθρο 15 της ΕΣΔΑ προϋποθέτει πόλεμο ή δημόσιο κίνδυνο, ο οποίος απειλεί τη ζωή του έθνους, δηλαδή κρίση με αρνητικές επιδράσεις στην ασφάλεια του πληθυσμού και στην οργανωμένη ζωή της κοινότητας,[53] στην εδαφική ακεραιότητα του κράτους ή στην ορθή συνήθη λειτουργία των κρατικών οργάνων.[54] Το άρθρο 15 απαιτεί ακόμη κίνδυνο επικείμενο, αλλά και αναπόφευκτο, υπό την έννοια ότι διαπιστώνεται αντικειμενική ανεπάρκεια των μέτρων, τα οποία μπορούν υπό κανονικές συνθήκες να ληφθούν.[55] Αυτά, επομένως, πρέπει να λαμβάνονται ως έσχατη λύση, με γνώμονα την αρχή της αναλογικότητας και με σεβασμό στο διεθνές δίκαιο.[56]

---

[51] Ulrike Davy και Rebecca Thorburn Stern, "Article 9 (Provisional Measures/Mesures Provisoires)," στο *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol: A Commentary*, επιμ. Andreas Zimmermann, Terje Einarsen και Franziska M. Herrmann (Oxford: Oxford University Press, 2024), 882–883.

[52] ΕΕΔΑ 2025, 15.

[53] William A. Schabas, *The European Convention on Human Rights: A Commentary* (Oxford: Oxford University Press, 2015), 595.

[54] Ashraf Mokhtar, "Human Rights Obligations v. Derogations: Article 15 of the European Convention on Human Rights," *The International Journal of Human Rights* 8, no. 1 (2004): 69, https://doi.org/10.1080/1364298042000212547.

[55] *Ibid.*

[56] Mohamed M. El Zeidy, "The ECHR and States of Emergency: Article 15—A Domestic Power of Derogation from Human Rights Obligations," *San Diego International Law Journal* 4, no. 1 (2003): 285, 288, https://digital.sandiego.edu/ilj/vol4/iss1/10/.

Είναι πρόδηλο ότι η τροπολογία δυσχερώς συμβιβάζεται με το διεθνές δίκαιο. Η καθολική και δυσανάλογη στέρηση του δικαιώματος στο άσυλο συνάδει με τη λογική του crimmigration: ο χαρακτηρισμός των ξένων πολιτών ως οικονομικών μεταναστών και ως έκτακτου κινδύνου για την εθνική ασφάλεια διαψεύδεται κατηγορηματικά από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,[57] και από τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο οποίος αναδεικνύει ως πραγματική αιτία του ζητήματος τη διαχρονική ανεπάρκεια και υποχρηματοδότηση των υφιστάμενων υποδομών.[58] Επομένως, αντίθετες προσεγγίσεις, όπως εκείνη που υιοθετεί η τροπολογία, φαίνεται να έχουν περισσότερο επικοινωνιακό και πολιτικό χαρακτήρα, αποσκοπούν δε σε μαζικές απελάσεις κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου.

Ποινικοποίηση της μετανάστευσης στην Ελλάδα - ζητήματα εθνικού και διεθνούς δικαίου

Ο νόμος 5226/2025: Ποινικοποίηση της παράτυπης παραμονής στη χώρα

Στο πεδίο του crimmigration εντάσσεται και το άρθρο 27 του Ν 5226/2025, το οποίο τυποποιεί ως ποινικό αδίκημα την παραμονή στην ελληνική επικράτεια χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις και προβλέπει για τους παραβάτες φυλάκιση σε σωφρονιστικό κατάστημα και χρηματική ποινή.[59] Προβλέπει ακόμη ως μοναδικό λόγο αναστολής της ποινικής δίωξης ή εκτέλεσης της ποινής, την οικειοθελή αναχώρηση από τη χώρα.[60]

---

[57] ΕΕΔΑ 2025, 14–15.

[58] Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, "The Commissioner Urges the Greek Parliament to Refrain from Suspending the Registration of Asylum Applications," 10.07.2025, https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-commissioner-urges-the-greek-parliament-to-refrain-from-suspending-the-registration-of-asylum-applications.

[59] Ν 5226/2025, άρθρο 27 παρ. 1, ΦΕΚ Α΄ 154/08.09.2025 [εφεξής: Ν 5226/2025].

[60] Ν 5226/2025, άρθρο 27 παρ. 4–5.

Η σαφής μεταναστευτική στόχευση της διάταξης είναι χαρακτηριστική της ολοένα μεγαλύτερης εισροής του ποινικού δικαίου στη διοικητική διαδικασία απέλασης. Με τη συγκεκριμένη ρύθμιση, οι Εισαγγελικές Αρχές επιφορτίζονται με τη δίωξη ξένων πολιτών, για όσο χρόνο παραμένουν σε ελληνικό έδαφος χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, αποκτώντας πλέον ενεργό ρόλο στη μείωση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών.[61] Η σύνδεση της ποινικής μεταχείρισης με την αναχώρηση δημιουργεί ακόμη ισχυρούς προβληματισμούς ως προς την πλήρη υποκατάσταση της διοικητικής διαδικασίας επιστροφής, καθώς επιτρέπει τη δίωξη προσώπου αμέσως μετά την απόρριψη αιτήσεως ασύλου.[62]

Στο διεθνές δίκαιο, το άρθρο 31 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης απαγορεύει την επιβολή ποινικών κυρώσεων λόγω της παράνομης παραμονής στους πρόσφυγες που έρχονται απευθείας από έδαφος όπου απειλούνταν, παρουσιάζονται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση και παρέχουν επαρκή αιτιολογία.[63] Η προστασία καταλαμβάνει και τους αιτούντες άσυλο έως την αξιολόγηση του αιτήματός τους.[64] Συνεπώς, απαγορεύεται η ποινικοποίηση της παράνομης παραμονής τους, για όσο χρόνο εξετάζεται το αίτημα και δεν έχει απορριφθεί κατά την οικεία διαδικασία. Αποδοκιμασία της ποινικοποίησης της παράτυπης παραμονής σε έδαφος

---

[61] *Ibid*., άρθρο 27 παρ. 2.

[62] Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, «Σχόλια του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τίτλο: "Αναμόρφωση πλαισίου και διαδικασιών επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών – Λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου"», 2 Σεπτεμβρίου 2025, https://gcr.gr/el/news/press-releases/item/scholia-toy-ellinikoy-symvoylioy-gia-toys-prosfyges-sto-schedio-nomoy-toy-ypoyrgeioy-metanasteysis-kai-asyloy-me-titlo-anamorfosi-plaisioy-kai-diadikasion-epistrofon-politon-triton-choron/. (εφεξής: Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, «Σχόλια στο σχέδιο νόμου "Αναμόρφωση πλαισίου και διαδικασιών επιστροφών"»).

[63] Σύμβαση της Γενεύης, άρθρο 31 παρ. 1· Gregor Noll, "Article 31 (Refugees Unlawfully in the Country of Refuge)," στο *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol: A Commentary*, επιμ. Andreas Zimmermann, Terje Einarsen και Franziska M. Herrmann (Oxford: Oxford University Press, 2024), 1419–1424.

[64] United Nations High Commissioner for Refugees, *Guidelines on International Protection No. 14: Non-Penalization of Refugees on Account of Their Irregular Entry or Presence*, HCR/GIP/24/14 (Geneva: UNHCR, 2024), παρ. 10–17.

κράτους στο διεθνές δίκαιο εκφράζεται όχι μόνο για τους πρόσφυγες, αλλά και για τους παράτυπους μετανάστες.[65]

Ως προς το ενωσιακό δίκαιο, η Οδηγία 2008/115/ΕΚ, τις ρυθμίσεις της οποίας στην Ελλάδα καλείται να αναδιαμορφώσει ο Ν 5226/2025,[66] απαγορεύει τη διοικητική κράτηση των ξένων πολιτών σε σωφρονιστικά καταστήματα κι αν αυτό καθίσταται ανέφικτο, επιβάλλει την κράτηση τους χωριστά από τους λοιπούς κρατουμένους, σύμφωνα με τη βούληση του ενωσιακού νομοθέτηση για πλήρη διαχωρισμό της διοικητικής από την ποινική διαδικασία.[67] Δεν απαγορεύει πάντως ευθέως τη φυλάκιση που επιβάλλεται ως ποινή, διαχωρίζει, ωστόσο, τη διοικητική διαδικασία επιστροφής από τους μηχανισμούς ποινικής καταστολής. Ούτε η νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) αποκλείει απολύτως την επιβολή ποινικών κυρώσεων για την παράτυπη διαμονή σε κράτος-μέλος.[68] Στις υποθέσεις *El Dridi, Achughbabian* και *Affum* κρίθηκε ότι η φυλάκιση απαγορεύεται μόνο στον βαθμό που καθυστερεί την απομάκρυνση και κατά συνέπεια, υπονομεύει την αποτελεσματικότητα της Οδηγίας.[69] Αντίθετα, επιτρέπει τις ποινικές κυρώσεις, όταν η διαδικασία επιστροφής έχει εφαρμοστεί και ο ενδιαφερόμενος εξακολουθεί αδικαιολόγητα να παραμένει παράνομα, καθώς και για παράνομη επανείσοδο κατά παράβαση απαγόρευσης εισόδου, όπως διευκρινίστηκε στην υπόθεση *Celaj.*[70] Συνεπώς, η συμφωνία του άρθρου 27 με το ενωσιακό δίκαιο εξαρτάται καθοριστικά

---

[65] United Nations Working Group on Arbitrary Detention, *Revised Deliberation No. 5 on Deprivation of Liberty of Migrants* (Geneva: United Nations, 2018), παρ. 10–12.

[66] Ν 5226/2025, άρθρο 2.

[67] Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, 16.12.2008, άρθρο 16 παρ. 1, ΕΕ L 348, 24.12.2008, 98–107, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32008L0115.

[68] *Hassen El Dridi, alias Karim Soufi*, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, παρ. 58–59· *Alexandre Achughbabian κατά Préfet du Val-de-Marne*, C-329/11, EU:C:2011:807, παρ. 45–50· *Sélina Affum κατά Préfet du Pas-de-Calais*, C-47/15, EU:C:2016:408, παρ. 63–65· *Skerdjan Celaj*, C-290/14, EU:C:2015:640, παρ. 29–33.

[69] European Union Agency for Fundamental Rights, *Criminalisation of Migrants in an Irregular Situation and of Persons Engaging with Them* (Vienna: Publications Office of the European Union, 2014), 3.

[70] *Skerdjan Celaj*, C-290/14, EU:C:2015:640, παρ. 29–33.

από τη χρονική αλληλουχία και τις εξαιρέσεις της εφαρμογής του. Αν η δίωξη ή η έκτιση της ποινής προηγείται της ολοκλήρωσης ή διακόπτει την προσήκουσα διοικητική διαδικασία επιστροφής, προκύπτει ισχυρό ζήτημα αντίθεσης προς την Οδηγία. Αν, αντίθετα, ενεργοποιείται μετά την προσήκουσα αλλά ανεπιτυχή διαδικασία χορήγησης ασύλου, η νομολογία δεν αποκλείει κατ' αρχήν την ποινική κύρωση.[71] Σε συνταγματικό επίπεδο, η ποινικοποίηση της παράτυπης διαμονής, όταν δεν αποβλέπει στην τιμώρηση μιας υπαίτιας συμπεριφοράς του δράστη που προσβάλλει ένα συγκεκριμένο έννομο αγαθό, αλλά λειτουργεί πρωτίστως ως μέσο αποτροπής της παράτυπης μετανάστευσης, εγείρει ζητήματα συμβατότητας με την προστασία της αξίας του ανθρώπου κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος.[72] Στην περίπτωση αυτή, ο αλλοδαπός υφίσταται ποινικό κολασμό για την επίτευξη ενός ευρύτερου σκοπού μεταναστευτικής πολιτικής και, ως εκ τούτου, κινδυνεύει να αντιμετωπιστεί όχι ως αυτοτελές υποκείμενο δικαίου, αλλά ως μέσο γενικής αποτροπής. Συνεπώς, τίθεται εν αμφιβόλω η απαγόρευση εργαλειοποίησης του ανθρώπου για οποιονδήποτε σκοπό, ως θεμελιώδη αρχή του δικαιϊκού μας συστήματος και του σύγχρονου δόγματος της ποινικής καταστολής.

Τίθεται όμως και σοβαρά ζητήματα αναλογικότητας της διάταξης κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Η αυστηρότητα της ποινής σε συνδυασμό με τη μη ανασταλτική της εκτέλεση και την ύπαρξη διοικητικού μηχανισμού επιστροφών προβληματίζει σχετικά με την καταλληλότητα και αναγκαιότητα του μέτρου. Η ασάφεια δικαιοπολιτικής στόχευσης του μέτρου ενισχύει τον προβληματισμό αυτόν, από τη στιγμή που η αποτροπή των παράτυπων εισόδων επιτυγχάνεται ήδη με την ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου. Παράλληλα, ο έλεγχος αναλογικότητας επιβάλλει την εξέταση έντασης της προσβολής σε σχέση με την προσωπική κατάσταση κάθε αλλοδαπού. Η αδιάκριτη και καθολική επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής κινδυνεύει να δημιουργήσει ένα διαρκές έγκλημα για μία κατάσταση, την οποία ο κατηγορούμενος να μη μπορεί να

[71] *Δες παραπάνω: υπ. 54.*

[72] Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, «Σχόλια στο σχέδιο νόμου "Αναμόρφωση πλαισίου και διαδικασιών επιστροφών"».

άρει για ποικίλους λόγους σχετικούς με τη μετανάστευση, όπως η άρνηση συνεργασίας των κρατών προέλευσης, η έλλειψη εγγράφων κ.ο.κ. Συνεπώς, η διάταξη ενδέχεται στην πράξη να κριθεί υπέρμετρα αυστηρή και μη συμβατή με την stricto sensu αναλογικότητα.

Κατόπιν εξέτασης του διεθνούς, ενωσιακού και συνταγματικού δικαίου, καταγράφονται σημαντικά επιχειρήματα κατά της ποινικοποίησης της παράνομης παραμονής των ξένων πολιτών που καταφθάνουν στη χώρα μας. Οι δεσμοί αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερη δυσπιστία τις πρακτικές αυτές και υποστηρίζουν τον πλήρη διαχωρισμό διοικητικών και ποινικών κυρώσεων.[73] Η κράτηση αλλοδαπών πολιτών σε σωφρονιστικά καταστήματα και η ποινικοποίηση της παραμονής τους είναι κατά κανόνα ασυμβίβαστη με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας και δημιουργεί μείζονα ζητήματα αντισυνταγματικότητας.

Το νέο άρθρο 24 του Κώδικα Μετανάστευσης – Ποινικοποίηση της ανθρωπιστικής δράσης

Σημαντική έκφανση του crimmigration αποτελεί η ποινικοποίηση της αλληλεγγύης και της ανθρωπιστικής δράσης, με στόχο την αποτροπή των παράτυπων εισόδων. Η ποινικοποίηση της αλληλεγγύης λειτουργεί αποτρεπτικά, αποδαρρύνοντας τη συλλογική δράση και περιορίζοντας τις δραστηριότητές υποστήριξης μεταναστών και προσφύγων.[74] Πηγάζει από την εγγύτητα των οργανώσεων αυτών στον πλασματικό «ξένο κίνδυνο», ως χαρακτηριστικό γνώρισμα του *crimmigration.*[75]

Προσφάτως, το άρθρο 15 του Ν 5275/2026 τροποποίησε το άρθρο 24 του Κώδικα Μετανάστευσης. Μεταξύ άλλων προβλέπει ότι η κατά συνήθεια τέλεση εγκλήματος σχετιζόμενου με τη διακίνηση και μεταφορά αλλοδαπών εντός της επικράτειας αντικαθίσταται πλέον από ιδιώνυμη επιβαρυντική περίσταση για τα μέλη μη

[73] *Δες παραπάνω: υπ. 49 51, 52.*
[74] Kourakis, 13–15.
[75] *Ibid.*, 2.

κυβερνητικών οργανώσεων (εφεξής ΜΚΟ) με δραστηριότητα στον τομέα αυτόν. Σε περίπτωση δίωξης μέλους της για εγκλήματα σχετιζόμενα με την παράτυπη είσοδο ή παραμονή αλλοδαπών προβλέπεται διαγραφή της οργάνωσης από το Μητρώο, με απόφαση που αιτιολογεί την ευθύνη της διοίκησής της. Επανεγγραφή μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο σε περίπτωση αμετάκλητης αθώωσης των φερόμενων ως δραστών.[76]

Η διάταξη επιτρέπει την επιβολή ιδιαίτερα επαχθούς διοικητικής κύρωσης σε βάρος νομικού προσώπου ήδη από την άσκηση ποινικής δίωξης κατά μέλους της, εφόσον ο Υπουργός αιτιολογήσει την ευθύνη της διοίκησής της. Το πρόβλημα έγκειται στο ότι ο νόμος δεν εξειδικεύει τα κριτήρια βάσει των οποίων θεμελιώνεται η ευθύνη αυτή, ούτε απαιτεί λειτουργικό σύνδεσμο μεταξύ της αποδιδόμενης πράξης και της δραστηριότητας ή της βούλησης της ΜΚΟ, εγείροντας επιφυλάξεις ως προς την ασφάλεια δικαίου, την αναλογικότητα και τον σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας[77].

Αναλυτικότερα, το νομικό πρόσωπο υφίσταται δυσμενέστατη διοικητική κύρωση για πράξη των μελών του, με ανασταλτικό της δράσης του αποτέλεσμα, χωρίς πρόβλεψη για ηπιότερη ή προσωπική για τα διευθύνοντα μέλη κύρωση και με υπερβολικά ευρύ περιθώριο εκτίμησης του Υπουργού ως προς την ευθύνη της διοίκησης και τις περιστάσεις αυτής. Συνεπώς, η διάταξη προσβάλλει την αρχή της αναγκαιότητας ως αναγκαίας προϋπόθεσης της αρχής της αναλογικότητας.[78] Εν όψει της ευρείας διακριτικής ευχέρειας του Υπουργού, της αοριστίας των κριτηρίων διαγραφής, της ποινικοποίησης της παράνομης διακίνησης προσώπων δίχως την απαίτηση χρηματικού οφέλους,[79] και του αρνητικού ιστορικού πολυετών διώξεων μελών, εθελοντών και εργαζομένων μη κυβερνητικών

[76] Ν 5275/2026, άρθρο 15, ΦΕΚ Α΄ 17/06.02.2026.

[77] Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, *Παρατηρήσεις στη νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τίτλο «Προώθηση πολιτικών νόμιμης μετανάστευσης […]»* (Αθήνα: ΕΕΔΑ, 2026), 24–25.

[78] *Ibid.*, 25–27· Refugee Support Aegean (RSA), *Νομοσχέδιο – Επίδεση Στην Κοινωνία Των Πολιτών: Παρατηρήσεις της RSA επί του Σχεδίου Νόμου για την «προώθηση πολιτικών νόμιμης μετανάστευσης»* (Αθήνα, RSA, 2026), 6-7.

[79] *Ibid.*, 21–22.

οργανώσεων που κατέληξαν χωρίς καταδίκη,[80] όπως η περίπτωση των *Seán Binder και Sarah Mardini*,[81] η διάταξη μπορεί εύκολα να αποτελέσει αντικείμενο καταχρηστικής εφαρμογής εκ μέρους της εκτελεστικής εξουσίας.

Η διαγραφή από μητρώο που αποτελεί προϋπόθεση νόμιμης δραστηριοποίησης περιορίζει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι κατά τα άρθρα 12 του Συντάγματος και 11 της ΕΣΔΑ,[82] ως θεμέλιο του δημοκρατικού πολιτεύματος και του συστήματος προστασίας προσφύγων και μεταναστών.[83] Κάθε περιορισμός του οφείλει να προβλέπεται από νόμο με επαρκή προβλεψιμότητα, να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, να αρμόζει σε δημοκρατική κοινωνία και να δικαιολογείται από θεμιτό σκοπό δημοσίου συμφέροντος.[84] Όπως επεσήμανε το Συμβούλιο Εμπειρογνωμόνων για το Δίκαιο των ΜΚΟ του Συμβουλίου της Ευρώπης, η νομοθετική αλλαγή συνιστά αρνητική για τη λειτουργία των ΜΚΟ εξέλιξη, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε ουσιαστική αναστολή της δράσης τους στην Ελλάδα και στη δημιουργία εχθρικού κλίματος κατά των φορέων κοινωνικής αλληλεγγύης προς τους πρόσφυγες και τους μετανάστες.[85]

Η γενικότερη αντίληψη του διεθνούς δικαίου προς την κατεύθυνση της μη ποινικοποίησης της ανθρωπιστικής δράσης δε συνάδει με τη δικαιοπολιτική στόχευση της διάταξης.[86] Η διαγραφή των οργανώσεων από το Μητρώο

---

[80] Kourakis, 8–13.

[81] Tim Whewell, "Greece: Aid Workers Cleared of Human Trafficking Charges," *BBC News*, 15.01.2026, https://www.bbc.com/news/articles/c98j7n2xjlxo.

[82] Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, *Παρατηρήσεις στη νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τίτλο «Προώθηση πολιτικών νόμιμης μετανάστευσης [...]»* (Αθήνα: ΕΕΔΑ, 2026), 25.

[83] Expert Council on NGO Law of the Conference of INGOs of the Council of Europe, *Opinion on the Law of Greece "Law on the Promotion of Legal Migration Policies"* (Strasbourg: Council of Europe, 2026), 11–12, https://rm.coe.int/coe-expert-council-greece-opinion-march-2026/48802affcd

[84] *Ibid.*

[85] *Ibid.*, 14–16.

[86] United Nations Human Rights Council, *Human Rights and International Solidarity: Report of the Independent Expert on Human Rights and International Solidarity*, A/HRC/41/44 (Geneva: United Nations, 2019), 15–16.

πρακτικά αναστέλλει για μεγάλο διάστημα τη δράση τους και τις στερεί από αναγκαίους πόρους, χρηματοδότηση, κτιριακές ή άλλες υποδομές και υπηρεσίες.[87] Οι τελευταίοι δυσχερώς θα επαναφέρονται μετά την αμετάκλητη αθώωση των κατηγορουμένων, διαδικασία, η οποία συχνά καθυστερεί αρκετά έτη. Συνεπώς, στην πράξη η ρύθμιση ενδέχεται συχνά να ισοδυναμεί με «κλείσιμο», με οριστική αναστολή λειτουργίας πληθώρας ΜΚΟ, βασισμένη σε απλές ενδείξεις τελέσεως συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης.

Τέλος, συντρέχει κίνδυνος προσβολής του τεκμηρίου αθωότητας του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η εγγύηση αυτή δεσμεύει τις δημόσιες αρχές και απαγορεύει δηλώσεις ή αιτιολογίες που εμφανίζουν τον κατηγορούμενο ως ένοχο πριν από καταδίκη.[88] Δεν απαγορεύει αυτομάτως κάθε παράλληλο διοικητικό μέτρο πριν από την ποινική απόφαση, αλλά υποχρεώνει τη Διοίκηση να προβεί σε αυτοτελή αξιολόγηση και να μην προδικάζει την ενοχή του φερόμενου ως δράστη.[89] Η συμβατότητα της κύρωσης εξαρτάται από τη φύση και τον σκοπό της, τις διαδικαστικές εγγυήσεις και την αιτιολογία της απόφασης.[90] Εν προκειμένω, η ρύθμιση δημιουργεί κίνδυνο προσβολής του τεκμηρίου αθωότητας, στον βαθμό που η διαγραφή από το Μητρώο με αιτιολογημένη απόφαση αποτελεί διοικητική κύρωση -κι όχι προληπτικό μέτρο- και προϋποθέτει την κρίση του Υπουργού ότι τελέστηκε αξιόποινη πράξη από μέλος ΜΚΟ και ότι υπήρξε ευθύνη της διοίκησης για αυτή, χωρίς αυτό να έχει διαπιστωθεί πρώτα από ποινικό δικαστήριο.[91] Η δε κυρωτική φύση της διάταξης προκύπτει από τον κατ' ουσίαν οριστικό χαρακτήρα της διαγραφής, τις ιδιαίτερα επαχθείς για τη λειτουργία της ΜΚΟ συνέπειες, οι οποίες ισοδυναμούν με αναστολή της δραστηριότητάς της, καθώς και

[87] Ν 5275/2026, άρθρο 56, ΦΕΚ Α΄ 17/06.02.2026.

[88] ΕΔΔΑ, Allenet de Ribemont κατά Γαλλίας, αριθ. προσφυγής 15175/89, απόφαση της 10.02.1995, παρ. 35–36. https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57914.

[89] ΕΔΔΑ, Kemal Coşkun κατά Τουρκίας, αριθ. προσφυγής 45028/07, απόφαση της 28.03.2017, παρ. 41–44 και 52. https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172317.

[90] ΕΔΔΑ, Kapetanios και λοιποί κατά Ελλάδας, αριθ. προσφυγών 3453/12, 42941/12 και 9028/13, απόφαση της 30.04.2015, παρ. 83–89. https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-166378.

[91] *Ibid.*

από την άμεση σύνδεση της επιβολής του μέτρου με αξιόποινη πράξη.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, το *crimmigration* δεν αποτελεί απλό θεωρητικό σχήμα, αλλά διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κατανόηση της σύγχρονης ελληνικής δικαιοπολιτικής και νομοθετικής πραγματικότητας στον τομέα της μετανάστευσης. Προωθεί την ολοένα μεγαλύτερη διεύρυνση του κατασταλτικού μοντέλου μέσω της αναδιαμόρφωσης του ζητήματος της μετανάστευσης ως προβλήματος «εγκληματικότητας», προκαλώντας τη σταδιακή υποχώρηση του κοινωνικού κράτους δικαίου και του ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα του συστήματος προστασίας προσφύγων και μεταναστών,[92] με σκοπό την αποτροπή των εισόδων από τρίτα κράτη. Σε αυτό το πλαίσιο, η ποινική διαδικασία αντικαθιστά την έγκαιρη, και αποτελεσματική προστασία μέσω των κατάλληλων διοικητικών διαδικασιών.

Ωστόσο, το crimmigration πολύ συχνά δεν επιφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Παρά την ευρεία χρήση μηχανισμών ποινικής καταστολής και τη αξιοποίηση σημαντικών πόρων, οι περισσότεροι αλλοδαποί είναι πρακτικά αδύνατο να απελαθούν, με αποτέλεσμα να τελούν σε καθεστώς «ημι-νομιμότητας» εντός της επικράτειας.[93] Αυτό, όχι μόνο εξαναγκάζει το κράτος να δαπανά δυσανάλογους πόρους για έναν δυσχερώς επιτεύξιμο στόχο, αλλά αποτελεί υπέρμετρο περιορισμό των δικαιωμάτων των αλλοδαπών σε μία δημοκρατική πολιτεία και εν τέλει, τους εκθέτει σε καταχρήσεις, σε πολυεπίπεδη ανασφάλεια και σε αυξημένους κινδύνους.[94] Ανησυχητικά -και δυστυχώς συχνά- είναι, εξάλλου, και τα περιστατικά εξευτελιστικής μεταχείρισης, κακοποίησης και άθλιων συνθηκών κράτησης αλλοδαπών, ως

[92] Rosenberg-Rubins, 101–124.
[93] Rosenberg-Rubins, 2-6.
[94] Rosenberg-Rubins, 85.

αποτέλεσμα της ολοένα μεγαλύτερης επιρροής του ποινικού δόγματος στη διαδικασία επιστροφής.[95]

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τον τίτλο της παρούσας μελέτης. Οι τρεις ελληνικές νομοθετικές παρεμβάσεις εγείρουν σημαντικές και συγκεκριμένες αμφιβολίες: πρωτίστως, η αναστολή αιτήσεων εμποδίζει την εξατομικευμένη εξέταση και παραβιάζει τη μη επαναπροώθηση· δεύτερον, η ποινικοποίηση της παραμονής κινδυνεύει να υποκαταστήσει πλήρως τη διαδικασία επιστροφής· τρίτον, η διαγραφή ΜΚΟ στηρίζεται σε αόριστα κριτήρια με δυσανάλογες συνέπειες. Συνεπώς, η Ελλάδα κινδυνεύει να αναδειχθεί σε παγκόσμιο αντιπαράδειγμα υπερβολικής εξάρτησης στο ποινικό δίκαιο, πίσω από την οποία υποκρύπτεται ένα συνολικότερο δομικό ζήτημα, ήτοι η ανεπάρκεια υποδομών, η απουσία συνεκτικής μεταναστευτικής πολιτικής και η διαχρονική υποχρηματοδότηση για τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος διαχείρισης των εισόδων.[96] Φυσικά, ένα τόσο σπουδαίο πρόβλημα δεν δύναται να επιλυθεί μόνο μέσα από την αυστηροποίηση των υπαρχόντων πλαισίων.

[95] Williams, Reagan. 2026. "Dying in Detention." Human Rights Watch. June 25, 2026. https://www.hrw.org/report/2026/06/25/dying-in-detention/rising-deaths-in-an-expanding-us-immigration-detention-system.

[96] *Δες παραπάνω*: υπ. 14, 44, 62.

Βιβλιογραφία

Νομοθεσία και διεθνή κείμενα

- Ευρωπαϊκή Ένωση. *Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. ΕΕ C 202, 07.06.2016, 389–405.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο. Οδηγία 2008/115/ΕΚ, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών. ΕΕ L 348, 24.12.2008, 98–107. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32008L0115.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο. Οδηγία 2013/32/ΕΕ, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας. ΕΕ L 180, 29.06.2013, 60–95.
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ρώμη, 04.11.1950. Κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974.
- Ν 4681/2020. «Κύρωση της από 10.2.2020 Π.Ν.Π. […] και της από 2.3.2020 Π.Ν.Π. "Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου" […]». ΦΕΚ Α΄ 74/27.03.2020.
- Ν 4780/2021. «Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Τεχνοηθικής» ΦΕΚ Α΄ 30/28.2.2021.
- Ν 5218/2025. «Αναμόρφωση του πλαισίου […] και λοιπές διατάξεις». ΦΕΚ Α΄ 125/14.07.2025.
- Ν 5226/2025. «Αναμόρφωση πλαισίου και διαδικασιών επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών […]». ΦΕΚ Α΄ 154/08.09.2025.
- Ν 5275/2026. «Προώθηση πολιτικών νόμιμης μετανάστευσης […] και άλλες διατάξεις». ΦΕΚ Α΄ 17/06.02.2026.
- Πρωτόκολλο αριθ. 4 στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Στρασβούργο, 16.09.1963. Κυρώθηκε με τον Ν 1705/1987.

- Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων. Γενεύη, 28.07.1951. Κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959.
- Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, Λισαβόνα, 13.12.2007, κυρωθείσα με τον Ν. 3671/2008 (ΦΕΚ Α΄ 129/3.7.2008), ενοποιημένη απόδοση ΕΕ C 202 της 7.6.2016.

Νομολογία

- ΔΕΕ. *Hassen El Dridi, alias Karim Soufi*. C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 28.04.2011.
- ΔΕΕ. *Alexandre Achughbabian κατά Préfet du Val-de-Marne*. C-329/11, EU:C:2011:807, 06.12.2011.
- ΔΕΕ. *Skerdjan Celaj*. C-290/14, EU:C:2015:640, 01.10.2015.
- ΔΕΕ. *Sélina Affum κατά Préfet du Pas-de-Calais*. C-47/15, EU:C:2016:408, 07.06.2016.
- ΕΔΔΑ. *Allenet de Ribemont κατά Γαλλίας*. Αριθ. προσφυγής 15175/89, 10.02.1995.
- ΕΔΔΑ. *Kapetanios και λοιποί κατά Ελλάδας*. Αριθ. προσφυγών 3453/12, 42941/12 και 9028/13, 30.04.2015.
- ΕΔΔΑ. *N.D. και N.T. κατά Ισπανίας* [Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης]. Αριθ. προσφυγών 8675/15 και 8697/15, 13.02.2020.
- ΕΔΔΑ. *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*. Αριθ. προσφυγής 14038/88, 07.07.1989.

Βιβλία, άρθρα, κεφάλαια και εκδέσεις

- Bosch March, Clara. "Exploring the (Absolute?) Nature and Scope of Application of Article 4 of Protocol No. 4 ECHR: *N.D. and N.T. v Spain* as a Case-Study." *European Convention on Human Rights Law Review* 6, no. 4 (2025): 486–530. https://doi.org/10.1163/26663236-bja10145.

- Chatzinikolaou, Nikolaos. "Crimmigration in Greece: A Story of Exceptional Derogations from the Rule of Law within a Permanent Situation of Emergency." Στο *Controlling Immigration Through Criminal Law: European and Comparative Perspectives on 'Crimmigration'*, επιμ. Gian Luigi Gatta, Valsamis Mitsilegas και Stefano Zirulia, 165–191. Oxford: Hart Publishing, 2021.
- Davy, Ulrike, και Rebecca Thorburn Stern. "Article 9 (Provisional Measures/Mesures Provisoires)." Στο *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol: A Commentary*, επιμ. Andreas Zimmermann, Terje Einarsen και Franziska M. Herrmann, 867–890. Oxford: Oxford University Press, 2024.
- European Court of Human Rights. *Guide on Article 3 of the European Convention on Human Rights: Prohibition of Torture*. Strasbourg: Council of Europe, 2025.
- European Court of Human Rights. *Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights: Derogation in Time of Emergency*. Strasbourg: Council of Europe, 2025.
- European Court of Human Rights. *Guide on the Case-Law of the European Convention on Human Rights: Immigration*. Strasbourg: Council of Europe, 2026.
- European Court of Human Rights. *Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to the European Convention on Human Rights: Prohibition of Collective Expulsions of Aliens*. Strasbourg: Council of Europe, 2025.
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). *Criminalisation of Migrants in an Irregular Situation and of Persons Engaging with Them*. Vienna: Publications Office of the European Union, 2014.
- Expert Council on NGO Law of the Conference of INGOs of the Council of Europe. *Opinion on the Law of Greece "Law on the Promotion of Legal Migration Policies"*. Strasbourg: Council of Europe,

2026. https://rm.coe.int/coe-expert-council-greece-opinion-march-2026/48802affcd.

- Gil-Bazo, María-Teresa. 2008. "The Charter of Fundamental Rights of the European Union and the Right to Be Granted Asylum in the Union's Law." *Refugee Survey Quarterly* 27, no. 3 (2008): 33–52. https://doi.org/10.1093/rsq/hdn044.
- Human Rights Watch and Physicians for Human Rights. *Dying in Detention: Rising Deaths in an Expanding US Immigration Detention System*. 25 June 2026. https://www.hrw.org/report/2026/06/25/dying-in-detention/rising-deaths-in-an-expanding-us-immigration-detention-system.
- Kälin, Walter, Martina Caroni και Lukas Heim. "Article 33, para. 1 (Prohibition of Expulsion or Return ('Refoulement')/Défense d'Expulsion et de Refoulement)." Στο *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol: A Commentary*, επιμ. Andreas Zimmermann, Terje Einarsen και Franziska M. Herrmann, 1484–1554. Oxford: Oxford University Press, 2024.
- Kourakis, Filippos. "Criminalizing Solidarity, Regulating the Enemy: Analyzing the Criminalization of Migrant Solidarity through 'Enemy Under-Criminalization' in Greece." *Theoretical Criminology*, OnlineFirst, 08.10.2025. https://doi.org/10.1177/13624806251376628.
- Melossi, Dario. "The Connections between Migration, Crime and Punishment: Historical and Sociological Questions." Στο *Controlling Immigration Through Criminal Law: European and Comparative Perspectives on 'Crimmigration'*, επιμ. Gian Luigi Gatta, Valsamis Mitsilegas και Stefano Zirulia, 81–99. Oxford: Hart Publishing, 2021.
- Mitsilegas, Valsamis. "The Criminalisation of Migration in the Law of the European Union: Challenging the Preventive Paradigm." Στο *Controlling Immigration Through Criminal Law: European and Comparative Perspectives on 'Crimmigration'*, επιμ.

Gian Luigi Gatta, Valsamis Mitsilegas και Stefano Zirulia, 25–46. Oxford: Hart Publishing, 2021.

- Mokhtar, Ashraf. "Human Rights Obligations v. Derogations: Article 15 of the European Convention on Human Rights." *The International Journal of Human Rights* 8, no. 1 (2004): 65–87. https://doi.org/10.1080/1364298042000212547.
- Noll, Gregor. "Article 31 (Refugees Unlawfully in the Country of Refuge/Réfugiés en Situation Irrégulière dans le Pays d'Accueil)." Στο *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and Its 1967 Protocol: A Commentary*, επιμ. Andreas Zimmermann, Terje Einarsen και Franziska M. Herrmann, 1399–1434. Oxford: Oxford University Press, 2024.
- Refugee Support Aegean (RSA). *Νομοσχέδιο – Επίδεση στην Κοινωνία των Πολιτών: Παρατηρήσεις της RSA επί του Σχεδίου Νόμου για την «προώδηση πολιτικών νόμιμης μετανάστευσης»*. RSA, 2026.
- Rosenberg-Rubins, Rottem. *Crimmigration under International Protection: Constructing Criminal Law as Governmentality*. London: Routledge, 2023.
- Schabas, William A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2015. https://doi.org/10.1093/law/9780199594061.001.0001.
- Stumpf, Juliet. "The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign Power." *American University Law Review* 56, no. 2 (2006): 367–419. https://digitalcommons.wcl.american.edu/aulr/vol56/iss2/3/.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). *Guidelines on International Protection No. 14: Non-Penalization of Refugees on Account of Their Irregular Entry or Presence*. HCR/GIP/24/14. Geneva: UNHCR, 2024.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Executive Committee. *Conclusion No. 100 (LV): International Cooperation and*

Burden and Responsibility Sharing in Mass Influx Situations. Geneva: UNHCR, 2004.

- United Nations Human Rights Council. *Human Rights and International Solidarity: Report of the Independent Expert on Human Rights and International Solidarity*. A/HRC/41/44. Geneva: United Nations, 2019.
- United Nations Working Group on Arbitrary Detention. *Revised Deliberation No. 5 on Deprivation of Liberty of Migrants*. Geneva: United Nations, 2018.
- Ευρωπαϊκή Ένωση, *Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, C 303 02 (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2007).
- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ). *ΕΕΔΑ, το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας*. https://www.nchr.gr/eeda.html.
- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ). *Επεξηγηματικό σημείωμα: Η αναστολή της υποβολής αιτήσεων ασύλου και η παραβίαση του διεθνούς δικαίου*. Αθήνα: ΕΕΔΑ, 2025.
- Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ). *Παρατηρήσεις στη νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τίτλο «Προώθηση πολιτικών νόμιμης μετανάστευσης […]»*. Αθήνα: ΕΕΔΑ, 2026.
- Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες. *Σχόλια στο σχέδιο νόμου «Αναμόρφωση πλαισίου και διαδικασιών επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών […]»*. 02.09.2025. https://gcr.gr/el/news/press-releases/item/scholia-toy-ellinikoy-symvoylioy-gia-toys-prosfyges-sto-schedio-nomoy-toy-ypoyrgeioy-metanasteysis-kai-asyloy-me-titlo-anamorfosi-plaisioy-kai-diadikasion-epistrofon-politon-triton-choron/.
- Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης. "The Commissioner Urges the Greek Parliament to Refrain from Suspending the Registration of Asylum Applications." 10.07.2025.

https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-commissioner-urges-the-greek-parliament-to-refrain-from-suspending-the-registration-of-asylum-applications.

- Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. *Αιτιολογική έκθεση στην τροπολογία 375/20: Αναστολή της υποβολής αιτήσεων χορήγησης ασύλου.* Αθήνα, 09.07.2025.
- Whewell, Tim. "Greece: Aid Workers Cleared of Human Trafficking Charges." *BBC News*, 15.01.2026. https://www.bbc.com/news/articles/c98j7n2xjlxo